

<https://doi.org/10.26565/2074-8167-2022-50-10>
УДК 37.018.4-056.313

Віктор Миколайович Синьов

*доктор педагогічних наук, професор, академік НАПН України,
професор кафедри психокорекційної педагогіки та реабілітології
Національний педагогічний університет М. П. Драгоманова
Пирогова, 9, Київ, Київська область, 01601, Україна
syniov1403@gmail.com ORCID: 0000-0001-8223-5919*

Вікторія Євгенівна Коваленко

*кандидат психологічних наук, доцент,
доцент кафедри здоров'я людини, реабілітології і спеціальної психології
Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди
Валентинівська, 2, Харків, Харківська область, 61168, Україна
kovalenkov811@gmail.com ORCID: 0000-0002-7792-4653*

МОДИФІКАЦІЯ ПРОГРАМИ «ЮНІ ТУРИСТИ-КРАЄЗНАВЦІ» ЯК ЗАСІБ ЗАДОВОЛЕННЯ ОСВІТНІХ ПОТРЕБ ШКОЛЯРІВ З ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИМИ ПОРУШЕННЯМИ

У статті розглядається проблема модифікації навчальної програми «Юні туристи-краєзнавці» туристсько-краєзнавчого напрямку позашкільної освіти початкового рівня для молодших школярів з інтелектуальними порушеннями. Метою статті є розкриття змісту модифікації програми «Юні туристи-краєзнавці» як засобу задоволення освітніх потреб школярів з інтелектуальними порушеннями. Модифікація розглядається як стратегія спрощення змісту навчальної програми, викладання та, як результату, рівня знань та навичок, які має опанувати дитина впродовж навчання. Теоретичними підвалинами до здійснення модифікації навчальної програми були умови якісної освіти дітей з інтелектуальними порушеннями, визначені В. М. Синьовим. Модифікацію програми здійснено з урахуванням модально-специфічних закономірностей фізичного, інтелектуального розвитку та рівня соціалізованості молодших школярів з інтелектуальними порушеннями. Метою навчальної програми «Юні туристи-краєзнавці» є сприяння процесам розвитку та соціалізації дітей з інтелектуальними порушеннями шляхом їх залучення до туристсько-спортивної та краєзнавчої діяльності й формування навчально-пізнавальної, життєво-практичної, громадянської та соціальної; екологічної та здоров'язбережувальної компетентностей. Структурно-змістовними розділами модифікованої навчальної програми є: загальнопропедевтичний; туристсько-спортивна підготовка; краєзнавство; фізична культура та безпека життєдіяльності. Зміст цих розділів вивчається дітьми впродовж чотирьох років. У змісті програми враховані вимоги Державного стандарту базової та повної загальної середньої освіти в галузях «Суспільствознавство», «Здоров'я і фізична культура», «Природознавство». Програма містить відомості, що поглиблюють і доповнюють зміст навчальних дисциплін, що вивчаються в закладах загальної середньої освіти, в тому числі в спеціальних школах, таких як: «Природознавство», «Основи здоров'я», «Я у світі» та корекційно-розвиткової програми «Соціально-побутове орієнтування». Представлену програму було впроваджено в діяльність Муніципального закладу «Харківська обласна станція юних туристів» Харківської обласної ради, Волинського центру національно-патріотичного виховання, туризму і краєзнавства та доведено її ефективність.

Ключові слова: *школярі з інтелектуальними порушеннями, соціалізація, соціалізованість, позашкільна освіта, навчальна програма, туристсько-краєзнавчий напрям.*

Як цитувати: Синьов В. М., Коваленко В. Є. (2022). Модифікація програми «юні туристи-краєзнавці» як засіб задоволення освітніх потреб школярів з інтелектуальними порушеннями. *Наукові записки кафедри педагогіки*. № 50, С. 105-112. <https://doi.org/10.26565/2074-8167-2022-50-10>

In cites: Syniov, V., Kovalenko, V. (2022). Modification of the program «young tourists-local historians» as a means of meeting the educational needs of schoolchildren with intellectual disorders. *Scientific notes of the department of pedagogy*. №50, 105-112. <https://doi.org/10.26565/2074-8167-2022-50-10> [in Ukrainian]

Постановка проблеми. Закон України «Про освіту» трактує позашкільну освіту як складову освітньої системи, засновану на інтересах дітей і спрямовану на максимальний розвиток їх здібностей, талантів, здобуття первинних професійних знань, вмінь і навичок, необхідних для їх соціалізації, подальшої самореалізації та професійної діяльності [2].

Ураховуючи те, що ефективність соціалізації пов'язана з опосередкованими цей процес внутрішніми психологічними умовами, а саме: з активністю самої дитини в освоєнні нею світу, а також з двома фундаментальними позиціями – її суб'єктивним ставленням до світу та суб'єктивним ставленням до самої себе [5; 19; 20], тож особливого значення позашкільна освіта набуває в контексті корекційного виховання школярів з інтелектуальними порушеннями. Це зумовлено тим, що залучаючись до гурткової роботи у таких дітей відбувається розширення сфери спілкування, створюються умови для набуття нового соціального досвіду та успішної творчо-спортивної діяльності за інтересами. Лянь Янь [19] та Чжоу Бо та Бао Гоцін [20] вказують, що внутрішнє переживання людиною «ситуації успіху» сприяє формуванню компенсаторних механізмів, що зумовлюють розвиток особистості дитини з інтелектуальними порушеннями з урахуванням максимального рівня її функціональних можливостей. З цього приводу Д. І. Шульженко зазначає, що «позашкільна освіта – це середовище, де дитина може знайти мотивацію для здійснення власних змістових, діяльнісних та особистісних потреб, задоволення яких сприяє гарному настрою, гармонізації емоційних станів, подоланню агресивної поведінки, самоконтролю та саморегуляції власних дій, формуванню діалогу, комунікації. Відчутти себе значущою й успішною може кожна дитина із особливими освітніми потребами за умов створення психологічних умов на основі принципів спеціальної дидактики» [7, с. 196].

Особливого значення серед усіх напрямів позашкільної освіти має туристсько-краєзнавчий. Заняття туризмом та краєзнавством як активною формою діяльності, у процесі якої

здійснюється інтенсивний та комплексний вплив на дитину, здатні активно сприяти задоволенню потреб особистісного розвитку, вирішенню віково-психологічних завдань.

На думку Дж. Тангей, Дж. Стьювіг, Д. Машек та С. Вехмас пізнавальна та цілеспрямована діяльність на природі здатна «розбудити» активність дитини з інтелектуальними порушеннями, сприяти формуванню її відношенню до навколишнього світу та самої себе [14; 16; 17]. Важливим позитивним фактором туристсько-краєзнавчої діяльності є підвищення рівня життєвої компетентності дітей, їх життєздатності завдяки освоєнню навичок життєзабезпечення та автономного існування в умовах відриву від звичних домашніх умов.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі аспекти проблеми залучення осіб з інтелектуальними порушеннями до туристсько-краєзнавчого напряму позашкільної освіти відображено в працях А. Висоцької, В. Коваленко, О. Литовченко, Б. Прусса, В. Редіної, В. Синьова, І. Шинкаренко, Е. Кастенхолз, С. Еусебіо, Е. Фагуїредо, Е. Найман. Зокрема, А. Висоцька розглядає вплив позакласної діяльності на розвиток школярів з інтелектуальними порушеннями [5]. Б. Прусс, І. Шинкаренко проаналізовано вплив туристсько-краєзнавчої діяльності таких дітей на процеси їх розвитку та соціалізації [6]. Е. Найман охарактеризовано внутрішній, інтерактивний та екологічний бар'єри, які стоять на шляху залучення осіб з інтелектуальними порушеннями до туристсько-краєзнавчої діяльності [12]. Е. Кастенхолз, С. Еусебіо, Е. Фагуїредо проаналізовано чинники, які впливають на можливість залучення осіб з інтелектуальними порушеннями до туристсько-краєзнавчої діяльності, до яких віднесено: матеріальне становище сім'ї, наявність універсального дизайну та архітектурної доступності закладу позашкільної освіти. Науковцями встановлено, що особи з інтелектуальними порушеннями із задоволенням залучаються до туризму двічі і більше разів на рік, проте найчастіше це подорожі до санаторних комплексів за місцем проживання [11]. В. Коваленко, О. Литовченко, В. Редіна, В. Синьов ана-

лізують моделі та психолого-педагогічні умови залучення школярів з інтелектуальними порушеннями до туристсько-краєзнавчого напрямку позашкільної освіти [4]. Зокрема, науковцями наголошується на значущості модифікації змісту програм туристсько-краєзнавчого напрямку з урахуванням рівня нервово-психічного та фізичного розвитку школярів з інтелектуальними порушеннями. Це зумовлено тим, що для цих дітей характерна не тільки первинна інтелектуальна недорозвиненість на основі дифузного ураження центральної нервової системи, але й парціальна дефектність сенсорної, рухової, емоційної чи вольової сфер психіки як первинні ознаки ушкодження розвитку, що пов'язане зі зниженням і своєрідністю динаміки розумової працездатності [5; 17]. Це суттєво ускладнює продуктивність навчально-пізнавальної діяльності таких учнів і вимагає спеціальної організації їх учіння, зокрема з точки зору оптимального чергування праці і відпочинку. Актуальність проблеми модифікації змісту навчальних програм відповідно до можливостей та потреб дітей з інтелектуальними порушеннями та відсутність системних досліджень з цього питання зумовили вибір теми наукової статті.

Мета – розкрити зміст модифікації програми «Юні туристи-краєзнавці» туристсько-краєзнавчого напрямку позашкільної освіти як засобу задоволення освітніх потреб школярів з інтелектуальними порушеннями.

Методи дослідження: формалізація, аксіоматичний метод, гіпотетико-дедуктивний метод, сходження від абстрактного до конкретного, порівняння, аналіз, синтез, абстрагування, ідеалізація, узагальнення педагогічної літератури.

Виклад матеріалу та основні результати. Модифікацію навчальних програм туристсько-краєзнавчого напрямку розглядаємо як стратегію спрощення її змісту, програми викладання та, як результату, рівня знань та навичок, які має опанувати дитина впродовж навчання.

Модифікована навчальна програма «Юні туристи-краєзнавці» складена для дітей молодшого шкільного віку з інтелектуальними порушеннями на основі програми, розробленої Д. Г. Омельченко [6]. Представлену програму було впроваджено в діяльність Комунального закладу «Харківська обласна станція юних туристів» Харківської обласної ради, Волинському центрі національно-патріотичного виховання, туризму і краєзнавства та доведено її ефективність.

Теоретичними підвалинами до здійснення модифікації навчальної програми є визначені В. М. Синьовим умови якісної освіти школярів з інтелектуальними порушеннями, такі як:

1. Єдність корекційного впливу на зміст свідомості, діяльнісній та особистісній характеристиці інтелекту;

2. Єдність забезпечення адаптації засобів педагогічного процесу до особливостей інтелектуального розвитку школярів і спрямованість цих засобів на максимально можливий розвиток здатності засвоювати людську культуру упродовж всього подальшого життя;

3. Спрямованість виховного процесу на формування у вихованців вищих психічних функцій, головні ознаки яких – усвідомленість і довільність;

4. Єдність у навчально-виховному процесі засвоєння знань та їх застосування;

5. Спрямованість на формування продуктивного мислення, творчості та активності у вирішенні різноманітних пізнавальних завдань, серед яких центральне місце посідають завдання на розкриття причинно-наслідкових зв'язків у діяльності;

6. Педагогічна орієнтація на поступовий розвиток пізнавальної самостійності учнів;

7. Забезпечення вихованцеві з інтелектуальними порушеннями успіху в діяльності;

8. Перспективне моделювання особистості дитини з інтелектуальними порушеннями на основі формування життєвих планів дітей з урахуванням індивідуальних здібностей та уподобань;

9. Застосування принципів педагогічного та водночас реального оптимізму в оцінці перспектив розвитку і соціалізації школярів з інтелектуальними порушеннями [5].

Визначені академіком В. М. Синьовим умови дозволили виокремити пріоритетність корекційно-розвиваючого впливу туристсько-краєзнавчої діяльності дітей з інтелектуальними порушеннями, спрямованого на оптимізацію соціальної ситуації, загальний психомоторний розвиток, формування комунікативних навичок, розширення знань про навколишню дійсність, вироблення пізнавальної активності таких дітей.

Метою навчальної програми «Юні туристи-краєзнавці» є сприяння процесам розвитку та соціалізації школярів з інтелектуальними порушеннями шляхом їх залучення до туристсько-спортивної та краєзнавчої діяльності й формування навчально-пізнавальної, життєво-практичної, громадянської та соціальної;

екологічної та здоров'язбережувальної компетентностей.

1. Навчально-пізнавальна компетентність. Сюди входять уміння спостерігати за навколишнім середовищем, знайомитися з пам'ятками історії і культури рідного краю; знання й уміння планування туристсько-краєзнавчої діяльності.

2. Життєво-практична компетентність. Наявність уявлень про живу та неживу природу рідного краю, здатність використовувати знання про погодні умови у повсякденному житті; орієнтуватися на місцевості за допомогою народних прикмет, проходити маршрути за легендою, встановлювати намет, розпалювати вогнище в різних погодних умовах, готувати страви в похідних умовах на вогнищі, долати елементарні емітовані та природні перешкоди, дотримуватися основних правил техніки безпеки в туристських подорожах та під час змагань; здатність вести здоровий спосіб життя.

3. Громадянська та соціальна компетентність. Здатність до соціальної взаємодії, соціальна активність, культура спілкування, свідоме ставлення до власної безпеки та безпеки оточуючих, збереження та примноження культури, звичаїв, традицій українського народу, повага до людей праці, формування позитивних якостей емоційно-вольової сфери (самостійність, колективізм, працелюбність, ініціативність, відповідальність та інше), доброзичливість, вміння працювати в колективі.

4. Екологічна компетентність. Обізнаність з екологічним станом рідного краю; розуміння правил поведінки на природі, здатність застосовувати екологічні знання й досвід у життєвих ситуаціях, керуючись пріоритетністю екологічних цінностей.

5. Здоров'язбережувальна компетентність. Здатність застосовувати в умовах конкретної ситуації сукупність здоров'язбережувальних компетенцій, дбайливо ставитися до власного здоров'я та здоров'я інших людей, що передбачає наявність уявлень про здоров'я, здоровий спосіб життя та безпечну поведінку; удосконалення фізичної, соціальної, психічної та духовної складових здоров'я.

Отже, програма гуртка спрямована на поглиблення знань, умінь і навичок з окремих навчальних дисциплін та туристсько-краєзнавчої роботи; підвищення рівня життєздатності дітей з інтелектуальними порушеннями за рахунок набуття нового життєвого досвіду, засвоєння нових знань та умінь, розширення середовищних умов (освоєння нових природних умов та видів життєдіяльності), освоєння

навичок життєзабезпечення та автономного існування в умовах відриву від звичних домашніх умов; розвиток комунікативної сфери, зниження соціальної та емоційної депривації, активізація предметно-практичної діяльності.

Основним напрямком модифікації програми «Юні туристи-краєзнавці» є забезпечення та корекційно-педагогічний супровід розвитку творчого потенціалу дітей з інтелектуальними порушеннями, засновуючись на принципах партнерства, активної участі цих дітей у власній життєдіяльності, різнобічність зусиль (поєднання можливостей позашкільної освіти в сімейній, навчальній, соціально-культурній та інших видах діяльності), єдності психосоціального та корекційно-педагогічного впливу, наступності, урахування особливостей здоров'я та формування життєвих і соціальних компетенцій.

В основу програми «Юні туристи-краєзнавці» покладено базові блоки: спортивно-туристська підготовка; краєзнавство; фізична культура та безпека життєдіяльності.

У змісті програми враховані вимоги Державного стандарту базової та повної загальної середньої освіти в галузях «Суспільствознавство», «Здоров'я і фізична культура», «Природознавство». Програма містить відомості, що поглиблюють і доповнюють зміст навчальних дисциплін, що вивчаються в закладах загальної середньої освіти, в тому числі в спеціальних школах. Програма містить відомості, що поглиблюють і доповнюють зміст таких навчальних дисциплін: «Природознавство», «Основи здоров'я», «Я у світі» та корекційно-розвиткової програми «Соціально-побутове орієнтування».

Навчальна програма складається з чотирьох розділів, таких як: загальнопропедевтичний; туристсько-спортивна підготовка; краєзнавство; фізична культура та безпека життєдіяльності. Зміст цих розділів вивчається дітьми впродовж чотирьох років.

Заняття гуртка організуються як теоретико-практичні, так і практичні. Тривалість занять обчислюється в академічних годинах (45 хвилин – 1 академічна година) і визначається з урахуванням психофізичного розвитку вихованців та допустимого навантаження. Екскурсії та практичні заняття є обов'язковими та необхідними складовими навчально-виховного процесу. Періодичність екскурсій і практичних занять на місцевості – один раз на місяць. Необхідною умовою організації екскурсій і практичних занять на місцевості є дотримання санітарно-гігієнічних вимог та техніки безпеки.

Упродовж року повинні проводитись заняття, на яких діти ознайомлюються з азами туризму, вивчають історію рідного краю. Керівникові туристично-краєзнавчого гуртка необхідно розробляти різноманітні форми занять з дітьми інтелектуальними порушеннями: краєзнавчі конкурси, екскурсії та екскурсійні поїздки, змагання з техніки туризму та орієнтування, походи вихідного дня, багатоденні та категорійні походи, польові туристські табори. Щорічно наприкінці навчального року плануються змагання з техніки пішого туризму та змагання з орієнтування. При організації змагань для дітей з інтелектуальними порушеннями враховується рівень їх психофізичних можливостей, прокладаються кілька маршрутів з різними рівнями складності для того, щоб у змаганнях могли взяти участь діти з різним рівнем психофізичного розвитку.

Під час канікул плануються масові заходи: екскурсії, походи, змагання тощо. Для закріплення та реалізації набутих вихованцями знань, умінь та навичок у кінці навчального року проводиться літня туристсько-краєзнавча подорож (починаючи з другого року навчання). Під час подорожей дитина отримує унікальні навички взаємодії з оточуючими людьми та зовнішнім середовищем, які не можна отримати у більшості інших сфер дозвільної діяльності. Це дозволяє практично кожній дитині, яка займається в туристично-краєзнавчому гуртку реалізувати прагнення до самоствердження, перейти в ситуацію успіху. Крім цього, участь у змаганнях сприяє сублімації можливих проявів агресії в інструментальну форму, коли цілеспрямованість і наполегливість використовуються як засіб досягнення результату.

Заходом, під час якого найбільше яскраво проявляється соціалізуючий та реабілітуючий ефект, є польовий туристичний табір. Вся організація життя табору спрямована на розвиток самостійності та формування адекватної «Я-концепції». Діти – повноправні учасники життя табору. Діяльність педагогів спрямовується на надання дітям допомоги в самообслуговуванні, розвитку взаємодопомоги. Участь дітей у роботі з організації побуту в природних умовах – заготівля води та дров, розпалювання багаття, приготування їжі на багатті, підтримання чистоти та порядку на території біваку – мають важливе значення у формуванні побутових умінь та навичок.

Таким чином, відбувається активізація первинної соціалізації. Навчившись розводити багаття, встановлювати намет, проходити ту-

ристські перешкоди (чому дітей навчають під час тренувальних занять), дитина підвищує свою самооцінку, збільшує рівень своїх можливостей, що веде до зміни ставлення до самої себе, зниження рівня інвалідізації.

Для дітей, яким за станом здоров'я заборонено перебувати навіть у денному таборі, проводиться заочний краєзнавчий конкурс. Учасникам пропонується змайструвати виріб, зробити малюнок, відповісти на питання краєзнавчої вікторини з історії рідного краю. Туристсько-краєзнавча діяльність у всіх її формах сприяє всебічному розвитку особистості дитини, спрямована на вдосконалення її інтелектуального, духовного та фізичного розвитку, сприяє підвищенню інтересу до вивчення Батьківщини. Позитивний вплив на організм дитини має рухова активність. Щоб розслабити м'язи, дати вихід енергії, слід виплеснути енергію, що накопичилася, за допомогою активних фізичних дій у час тренувального процесу та дозвілля.

У процесі навчання молодших школярів з інтелектуальними порушеннями на заняттях туристично-краєзнавчого гуртка застосовуються словесні (пояснення, розповідь, бесіда, робота з друкованими текстами); наочні (показ, ілюстрація, демонстрація; спостереження, обстеження, проведення дослідів) та практичні методи (вправи; самостійна практична діяльність). При проведенні практичних занять перевага надається дидактичним, спортивним та рухливим іграм з елементами туризму, спостереженням за природою, історико-культурними об'єктами та інше. При підготовці вихованців гуртка до змагань, конкурсів, виставок та інших масових заходів доцільно використовувати поряд з груповими, колективними формами роботи індивідуальні заняття відповідно до чинного Положення про порядок організації індивідуальної та групової роботи в позашкільних навчальних закладах. Гранична наповнюваність груп встановлюється відповідно до чинного Положення про позашкільний навчальний заклад та Положення про спеціальну школу і складає 12 осіб. Перевірка компетентностей вихованців здійснюється під час проведення практичних занять у формі змагань, конкурсів та відвідуванні екскурсійних об'єктів.

Керівник гуртка, враховуючи рівень підготовки, вік, інтереси вихованців, стан матеріально-технічної бази закладу, в якому працюють гуртки, в установленому порядку може вносити зміни до розподілу навчального часу на вивчення окремих тем програми.

При зарахуванні дітей до гуртка необхідно проаналізувати рівень інтелектуального розвитку дитини, який є головним інструментом оволодіння змістом позашкільної освіти, що дозволяє їй опанувати передбачені компетентності. Особливого значення набуває вивчення результатів лікарського обстеження з метою визначення можливих протипоказать до фізичних навантажень та занять спортом, виявлення стартового рівня фізичних якостей дітей (сили, витривалості, швидкості) та рівня соціалізованості для визначення оптимальної форми проведення занять (індивідуальна, групова, змішана).

У перші тижні занять доцільно провести батьківські збори, де розповісти про план роботи гуртка, розклад занять та особисте спорядження юного туриста для практичних занять і подорожей. У процесі роботи гуртка, з метою ефективного засвоєння систематизованих знань, формування умінь та навичок використовуються модифіковані та адаптовані засоби навчання відповідно до чинного Типового переліку навчально-наочних посібників і технічних засобів навчання для художньо-ес-

тетичних, еколого-натуралістичних, туристсько-краєзнавчих і науково-технічних позашкільних навчальних закладів системи Міністерства освіти і науки України.

Висновки. В процесі роботи з дітьми з інтелектуальними порушеннями встановлено, що заняття туризмом та краєзнавством – не лише ефективний засіб відпочинку та оздоровлення. Сьогодні можна сказати, що адаптивний туризм – дієва система соціалізації дітей з інтелектуальними порушеннями, яка є потужним фактором розвитку фізичних, соціальних та інтелектуальних можливостей. Включення дітей з інтелектуальними порушеннями в туристично-краєзнавчу діяльність на основі впровадження модифікованої навчальної програми «Юні туристи-краєзнавці» розширює можливості для самоствердження та самореалізації, соціальної адаптації, розширює комунікативні зв'язки, можливості їх інтелектуального та фізичного розвитку; розширення сфери самостійності, набуття навичок комунікації та вміння освоювати та застосовувати без посередньої сторонньої допомоги знання та навички для вирішення повсякденних завдань.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Коваленко В. Є. Психолого-педагогічні засади залучення школярів з інтелектуальними порушеннями до туристсько-краєзнавчого напрямку позашкільної освіти. *Засоби навчальної та науково-дослідної роботи*. 2020, № 55. С. 18–33.
2. Про позашкільну освіту : Закон України від 22.06.2000 р. № 1841-III. Дата оновлення: 16.10.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1841-14#Text> (дата звернення: 21.02.2021).
3. Синьов В. М. Нова школа України і проблеми забезпечення якісної освіти дітей з особливостями розвитку. *Соціальна і життєва практика дітей з інтелектуальними порушеннями в умовах навчально-реабілітаційних центрів* / за заг. ред. І. Г. Єрмакова, К. С. Тороп, К. В. Рейда. 2020. С. 26 – 32.
4. Синьов В. М., Коваленко В. Є. *Моделі залучення дітей з особливими освітніми потребами в освітній процес закладів позашкільної освіти*: збірн. наук. праць за матер. регіон. наук.- практ. семін., м. Харків, 17 лютого 2021 р. Харків, 2021. С. 164 – 168.
5. Социализация детей с ограниченными возможностями здоровья средствами адаптивного туризма в условиях учреждения дополнительного образования: метод. пособ. / автор-составитель Б. А. Прусс. Екатеринбург: ГАНУ СО «Дворец молодежи», 2018. 44 с/
6. Формування у вихованців позашкільних навчальних закладів базових компетентностей : монографія / за ред. В. В. Мачуського. Харків: «Друкарня Мадрид», 2015. 330 с.
7. Шульженко Д. І. *Позашкільна освіта як психологічний чинник створення ситуації успіху у дітей із аутистичним спектром порушень*: збірн. наук. праць за матер. регіон. наук.- практ. семін., м. Харків, 17 лютого 2021 р. Харків, 2021. С. 196 – 198.
8. Fiorella D., Mariotti A. Children in Tourism: a fresh perspective? The experience in Italy, from summer camps to the Seninter project. *Via Tourism Review*. 2016. Vol. 10 (10). URL: <https://doi.org/10.4000/viatourism.1407> (дата звернення 10.06.2020).
9. Filipova A., Bukhtiyarova I., & Kupryashkina E. About Children's Travel: The Geography Of Mobility. In & N. G. Bogachenko (Ed.). *Amurcon 2020: International Scientific Conference*, Vol 111. European Proceedings of Social and Behavioural Sciences. <https://doi.org/10.15405/epsbs.2021.06.03.26> дата звернення 10.06.2020).
10. Kovalenko V., Syniov, V., Peretiaha L., & Halii, A. The current state of involvement of children with special educational needs in out-of-school education in Ukraine. *Amazonia Investiga*, 2021. Vol. 10(42), P. 31-42. <https://doi.org/10.34069/AI/2021.42.06.4>

11. Kastenholz E., Eusébio C., Figueiredo E. Contributions of tourism to social inclusion of persons with disability. *Disability & Society*. 2015 Vol. 30(8):1-23 DOI: 10.1080/09687599.2015.1075868
12. Nyman E. Tourism travel for families with wheelchair carried children. Master thesis. Umeå University. Department of Geography and Economic History. Spring 2016. 61 p. <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:938581/FULLTEXT01.pdf> дата звернення 10.06.2020)
13. Schuengel C., Van Rest M., Stanford C., & Hastings R. Impact of Research About the Early Development of Children With Intellectual Disability: A Science Mapping Analysis. Warnock, 40 Years On. *Challenges for Special Educational Needs*, 4(41). doi.org/10.3389/feduc.2019.00041
14. Stala J. Edukacja i rewalidacja dziecka niepełnosprawnego intelektualnie. *Studia nad Rodziną UKSW*. 2010. R. 14 nr 1-2. P. 26 – 27.
15. Sukhodolsky D., & Butter E. Social Skills Training for Children with Intellectual Disabilities. *In Handbook of Intellectual and Developmental Disabilities*. 2007. P. 601 – 618). New York: Springer. doi: 10.1007/0-387-32931-5_30/.
16. Tangney J., Stuewig J., & Mashek D. (2007) Moral Emotions and Moral Behavior. *Annu Rev Psychol*; 2007. Vol. 58: 345–372. doi: 10.1146/annurev.psych.56.091103.070145
17. Vehmas, S. Disability And Moral Responsibility. *Trames*. 2011. Vol. 15 (65/60), 2. P. 156–167
18. Walden T. A., Smith M. C. Emotion Regulation. *Motivation and Emotion*. 1997. Vol. 21. P. 7 – 25.
19. 梁燕; 网络化生存与大学生休闲教育[D]; 上海师范大学; 2010年
20. 者 周波; 包国庆: 休闲教育让你更会“玩”[N]; 成都日报; 2005年

Стаття надійшла до редакції 06.05.2022

Стаття рекомендована до друку 16.05. 2022

Viktor Syniov

National Pedagogical Dragomanov University, Ukraine

Pyrohova str., 9, Ukraine, Kyiv, 01601

syniov1403@gmail.com ORCID: 0000-0001-8223-5919

Viktoriia Kovalenko

H. S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University, Ukraine

Valentynivska str., 2, Ukraine, Kharkiv, 61168

kovalenkov811@gmail.com ORCID: 0000-0002-7792-4653

MODIFICATION OF THE PROGRAM «YOUNG TOURISTS-LOCAL HISTORIANS» AS A MEANS OF MEETING THE EDUCATIONAL NEEDS OF SCHOOLCHILDREN WITH INTELLECTUAL DISORDERS

The article considers the problem of modification of the curriculum «Young tourists-local historians» of the tourist-local history direction of out-of-school education of primary level for primary schoolchildren with intellectual disabilities. The aim of the article is to reveal the content of the modification of the program «Young tourists-local historians» as a means of meeting the educational needs of students with intellectual disabilities. Modification is seen as a strategy to simplify the content of the curriculum, teaching and, as a result, the level of knowledge and skills that a child must acquire during learning. The theoretical basis for the modification of the curriculum was the conditions of quality education of children with intellectual disabilities, defined by V. M. Sinyov. Modification of the program was carried out taking into account the modal-specific patterns of physical, intellectual development and the level of socialization of primary school students with intellectual disabilities. The purpose of the training program «Young tourists-local historians» is to promote the development and socialization of children with intellectual disabilities by involving them in tourism, sports and local history activities and the formation of educational, cognitive, life-practical, civic and social; environmental and health competencies. Structural and substantive sections of the modified curriculum are: general propaedeutic; tourist and sports training; local lore; physical culture and safety of life. The content of these sections is studied by children for four years. The content of the program takes into account the requirements of the State standard of basic and complete general secondary education in the fields of «Social Sciences», «Health and Physical Culture», «Natural Sciences». The program contains information that deepens and complements the content of disciplines studied in general secondary education, including special schools, such as: «Science», «Fundamentals of Health», «I am in the world» and correctional and developmental program «Social and household orientation». The presented program was implemented in the activities of the Municipal Institution «Kharkiv

Regional Station of Young Tourists» of the Kharkiv Regional Council, Volyn Center for National and Patriotic Education, Tourism and Local History and its effectiveness was proved.

Key words: schoolchildren with intellectual disabilities, socialization, socialization, extracurricular education, curriculum, tourism and local history direction.

REFERENCES

1. Kovalenko, V. (2020). Psychological and pedagogical principles of involving students with intellectual disabilities in the tourism and local lore of out-of-school education. *Means of educational and research work*. 55. 18–33.
2. On extracurricular education: Law of Ukraine of June 22, 2000 № 1841-III. Date of update: 16.10.2020. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1841-14#Text>.
3. Sinyov, V. M. (2020) New school of Ukraine and problems of providing quality education for children with special needs. *Social and life practice of children with intellectual disabilities in educational and rehabilitation centers / for general*. ed. I. Ermakova, K Torop, K. Reid(pp. 26-32).
4. Sinyov, V., & Kovalenko, V. (2021). Models of involving children with special educational needs in the educational process of out-of-school education institutions, *Use of out-of-school education resources in the process of socialization of students with intellectual disabilities: Proceedings of the scientific and practical seminar* (pp. 164–168). Kharkiv, H. S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University.
5. Socialization of children with disabilities by means of adaptive tourism in the conditions of institutions of additional education (2018). Yekaterinburg: GANOU SO «Palace of Youth».
6. 6. Formation of basic competencies in pupils of out-of-school educational institutions: monograph (2015). Kharkiv: «Madrid Printing House».
7. Shulzhenko, D. (2021). Extracurricular education as a psychological factor in creating a situation of success in children with autistic spectrum disorders, *Use of out-of-school education resources in the process of socialization of students with intellectual disabilities: Proceedings of the scientific and practical seminar* (pp. 196–198). Kharkiv, H. S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University.
8. Fiorella, D., & Mariotti A. (2016) Children in Tourism: a fresh perspective? The experience in Italy, from summer camps to the Seninter project. *Via Tourism Review*. 10 (10). URL: <https://doi.org/10.4000/viatourism.1407>
9. Filipova, A., Bukhtiyarova, I., & Kupryashkina E. (2020). About Children's Travel: The Geography of Mobility. In & N. G. Bogachenko (Ed.). *Amurcon 2020: International Scientific Conference*, Vol 111. European Proceedings of Social and Behavioural Sciences. <https://doi.org/10.15405/epsbs.2021.06.03.26>.
10. Kovalenko, V., Sinyov, V., Peretiaha L., & Halii, A. (2021). The current state of involvement of children with special educational needs in out-of-school education in Ukraine. *Amazonia Investiga*, 10(42), 31–42. <https://doi.org/10.34069/AI/2021.42.06.4>
11. Kastenzholz E., Eusébio C., & Figueiredo E. (2015) Contributions of tourism to social inclusion of persons with disability. *Disability & Society*. 30(8):1-23. <https://doi.org/1080/09687599.2015.1075868>
12. Nyman, E. (2016) Tourism travel for families with wheelchair carried children. Master thesis. Umeå University. Department of Geography and Economic History. Spring <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:938581/FULLTEXT01.pdf>
13. Schuengel, C., Van Rest, M., Stanford, C., & Hastings, R. (2020) Impact of Research About the Early Development of Children With Intellectual Disability: A Science Mapping Analysis. Warnock, 40 Years On. *Challenges for Special Educational Needs*, 4(41). doi.org/10.3389/feduc.2019.00041
14. Stala, J. (2010) Edukacja i rewalidacja dziecka niepełnosprawnego intelektualnie. *Studia nad Rodziną UKSW*. R. 14 nr 1-2. 26 – 27.
15. Sukhodolsky, D., & Butter, E. (2007) Social Skills Training for Children with Intellectual Disabilities. In *Handbook of Intellectual and Developmental Disabilities*. 601 – 618). New York: Springer. doi: 10.1007/0-387-32931-5_30/
16. Tangney, J., Stuewig, J., & Mashek, D. (2007) Moral Emotions and Moral Behavior. *Annu Rev Psychol*; 58. 345–372. doi: 10.1146/annurev.psych.56.091103.070145
17. Vehmas, S. (2011) Disability And Moral Responsibility. *Trames*. 15 (65/60), 2. P. 156–167
18. Walder T. A., Smith M. C. Emotion Regulation. *Motivation and Emotion*. 1997. Vol. 21. P. 7 – 25.
19. 梁燕;网络化生存与大学生休闲教育[D];上海师范大学;2010年
20. Чжоу Бо та Бао Гоцін记者 周波;包国庆: 休闲教育让你更会“玩”[N];成都日报;2005年

The article was received by the editors 06.05.2022

The article is recommended for printing 16.05. 2022